

Тетяна Ляшенко

МОЛДОВА НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ВЛАДИ ТА ОПОЗИЦІЇ

У статті розглядаються проблеми, з якими стикається Молдова на шляху євроінтеграції. Автор торкається питань сепаратизму, російського втручання у внутрішні справи країни, економічних та фінансових проблем. Висвітлюється ставлення влади та опозиції до означених питань. Аналізуються паралелі з українським вектором розвитку.

Ключові слова: *влада, опозиція, вибори, політичні партії, федералізація, сепаратизм, Придністров'я, Гагаузія, Тараклія.*

Lyashenko T. Moldova on the way to integration: opposition and government relations. The article deals with the problems faced by Moldova on the path of European integration. The author touches upon issues of separatism, Russian interference in internal affairs, economic and financial problems. Reveals the attitude of the authorities and the opposition to the aforementioned problems. Analyzes the parallels with the Ukrainian vector of development.

Key words: *power, opposition, elections, political parties federalization, separatism, Transnistria, Gagauzia, Taraclia.*

Протягом усього 2014 р. опозиційні політичні сили, які підтримують проєвразійські погляди, закликали до проведення референдуму щодо інтеграційного курсу Молдови – європейського або євразійського. Зокрема, проєвразійські політичні сили підтримали референдум в Гагаузії. З іншого боку, правлячі проєвропейські політичні сили постійно відкидали ідею організації референдуму, наголошуючи на тому, що чергові парламентські вибори, призначені на 30 листопада 2014 р., слугуватимуть поряд з обранням депутатів і свого роду референдумом для визначення інтеграційного вектора.

І насправді, спільна заява Міжнародної місії з моніторингу виборів, підписана представниками ОБСЄ, Парламентської асамблеї ОБСЄ (ПА ОБСЄ), Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) та Європейського парламенту, констатує, що на виборчу кампанію в Молдові щодо парламентських виборів 30 листопада вплинули геополітичні устремління.

30 листопада 2014 р. в Республіці Молдова відбулися чергові парламентські вибори. Виборчий бар'єр подолали п'ять партій – Партія соціалістів Республіки Молдова (20,51% голосів), Ліберально-демократична партія Молдови (20,16%), Партія комуністів Республіки Молдова (17,48% голосів), Демократична партія Молдови (15,80%) і Ліберальна партія (9,67 %). Таким чином у парламент пройшли три проєвропейські партії. Після двох з половиною місяців переговорів трьом партіям не вдалося сформувати уряд. Як наслідок, сьогодні Молдовою керує уряд меншості, заручившись довірою парламенту завдяки підтримці Комуністичної партії, що часто грає на руку Москві.

Як бачимо, три проєвропейські партії набрали 55 з 101 депутатського мандата, а проєвразійські – 46 мандатів. Якщо повернутися до так званої плебісцитної складової, тоді можна дійти висновку, що електоральні конкуренти, які виступали за європейську інтеграцію, набрали в цілому 50,24%, а прихильники євразійської інтеграції – 46,62% голосів. Ця різниця несуттєва і не дозволяє говорити про широку народну підтримку європейського вектора.

У цьому сенсі далеко не випадковою є заява колишнього прем'єра Юріє Лянке, зроблена 3 грудня: «Альтернативи цьому шляху (європейському курсу) немає, якщо ми хочемо побудувати функціональну і процвітаючу державу. Тим же, хто вирішив залишитися вдома, і тим, хто залишився розчарованим, можу сказати тільки одне: їх сигнал зрозуміли. Реформи вже не можна більше відкладати, адже такого шансу у нас уже не буде. Або проводимо реформи, або шансів на наступних виборах у нас не буде» [1].

Отже, питання щодо геополітичного вибору Молдови виявилось основним у ході передвиборчої кампанії, відтіснивши на другий план і питання економіки, і навіть внутрішньої політики та соціальних проблем. Вибір між Європою і Росією реально став дилемою для колись найвпливовішої в країні партії – молдавських комуністів. Її лідер Володимир Воронін 2 грудня на пресконференції відверто зізнався, що «поки не зрозумів, що сталося». Його партія порівняно з минулими виборами позбулася відразу більше 20% голосів. За його словами, він не усвідомив і причину того, як проєвропейські партії, що не зробили за п'ять років при владі зовсім нічого, знову здобувають перемогу, хоча, за всіма прогнозами, їм загрожувала поразка. Він також вважає, що проти його партії вперше в історії молдавських виборів була використана маніпулятивна технологія, коли до виборів була допущена партія-клон – Партія комуністів-реформаторів [2].

Проте, на відміну від комуністів України, ПКРМ не можна дорікнути у зраді національних інтересів. Колишній молдавський президент та головний комуніст країни Воронін у своєму геополітичному виборі все-таки став, швидше, проєвропейським політиком. Адже саме він у 2003 р почав процес євроінтеграції країни. Навесні 2014 р. Воронін відкинув пропозиції емісарів з Москви впровадити в його партію ставлеників Путіна, а потім він само-

стійно очистив ряди комуністів від критиків зближення з ЄС і активних прихильників Митного союзу. Молдавські комуністи не стали перешкоджати підписанню Угоди з ЄС про асоціацію, хоча 2 липня в парламенті країни і не голосували за її ратифікацію.

Сьогодні ж Воронін вважає, що, незважаючи на Угоду про асоціацію з ЄС, Молдові потрібен референдум щодо вектора розвитку країни. Якщо народ проголосує за Митний союз, варто йти цим шляхом, але в той же час, за словами лідера комуністів, «однозначно потрібна модернізація країни, асоціація з ЄС та інтеграція». Він вважає, що асоціацію необхідно коригувати, виходячи з інтересів Молдови, загалом він – за вибудовування рівних відносин як з ЄС, так і Росією. Це вселяє деякі надії, що комуністи можуть (в певних питаннях) співпрацювати з силами правлячої проєвропейської коаліції.

Наразі офіційно В. Воронін не підписав Угоду про створення правлячої коаліції і формально вважається опозицією. Треба визнати, що ПКРМ переживає сьогодні один з найскладніших періодів у своїй політичній біографії. Комуністи за короткий період втратили: ідентичність, партійних трибунів, значну частину ЗМІ, підтримку Росії (за власним вибором), більшу частину виборців. На сьогодні головне для Вороніна – збереження партії і фракції в парламенті, отримання певних преференцій від влади. Деякі молдовські експерти переконані, що перспектив у партії немає, а інші бачать варіант «другого життя» ПКРМ в об'єднанні з Демократичною партією Молдови.

Після провалу операції з комуністами Москва почала шукати іншого союзника серед молдовського політикуму, вибравши при цьому фактично маргінальну Партію соціалістів Республіки Молдова під керівництвом Ігоря Додона, колишнього члена партії комуністів. Його політсила йшла на вибори під гаслами «Прогвітаюча Молдова поруч з сильною Росією», «Партія соціалістів – разом з Росією» тощо. А в Гагаузії, на півдні республіки, Додон побудував свою рекламну кампанію на тому, що вивішував плакати, де він сфотографований разом з Путіним.

Через те, що ПСРМ міцно зайняла проросійську нішу, яка гарантує стабільне проходження в парламент, вона сьогодні вважається однією з найперспективніших опозиційних партій, що не

тільки не приховує свою проросійськість, але і всіляко її підкреслює. Серед деяких експертів поширена думка, що Ренато Вусатий був виключений з парламентської гонки в 2014 р. на прохання керівництва Росії, щоб не забирати голоси у Партії соціалістів, яка, за оцінкою багатьох експертів, стояла на межі проходження до парламенту.

На першому етапі діяльності ПСРМ, після того як її очолив Ігор Додон, вона ще виглядала як партія, яка має намір модернізувати Молдову. Але тривале перебування на узбіччі молдовської політики, значне відставання від ПКРМ змусило І. Додона шукати підтримку збоку. І чим більше ПКРМ на чолі з незалежним Володимиром Вороніним віддалялися від Кремля, тим ближче Москві ставав Ігор Додон. Історична зустріч Зінаїди Гречаної та Ігоря Додона з президентом Росії Володимиром Путіним визначила, з ким буде працювати Кремль у Кишиневі. І активні виступ Партії соціалістів проти Угоди Молдови з ЄС, вимога її денонсації наочно показали, що Кремль не помилився. І як колись Москва зробила ставку на Віктора Януковича в Україні, так сьогодні вона робить ставку на Зінаїду Гречану та Ігоря Додона в Молдові.

Додон вважає, що в його партії є хороші шанси на перемогу під час дострокових виборів уже в 2016 р. Він вважає, що європейці вже витратили увесь свій запас обіцянок для Молдови, включаючи безвізовий режим (без права на працевлаштування) та відкриття ринку для молдовських товарів. Тим не менш, поки що ці ініціативи, на його думку, не позначилися на економіці країни. А раз так, то ідея євроінтеграції може втратити свою привабливість. Додон виключає повторення в Молдові українського сценарію, оскільки прихильників зближення з Росією трохи менше, ніж прихильників євроінтеграції в самому Кишиневі, а в регіонах, на Півдні і Півночі країни, їх більшість. До того ж, очевидно, що процес євроінтеграції жодним чином не торкнеться Придністров'я, і в такому разі Молдові варто готуватися до того, що Тирасполь буде готовий сам визначити свою долю, якщо Кишинів піде в Європу. Додон бачить вирішення Придністровської проблеми в федералізації Молдови, але тільки за умови вступу країни до Митного, а не Європейського Союзу. Він під час виборів навіть висунув «концепцію» з трьома суб'єктами – Придністров'я, Правобережжя і Гагаузія.

Наступна опозиційна партія в сучасному молдовському парламенті – це Ліберальна партія Міхая Гімпу. Сьогодні ЛП активно критикує владу, звинувачуючи її в провалі курсу на євроінтеграцію, в інших страшних гріхах, забуваючи, що ще недавно вона не тільки входила у владну команду, але сам Гімпу обіймав найвищу посаду в Молдові. Цікаво ще одне. Міхай Гімпу активно критикує владу за корупцію, не згадуючи, що головне гніздо корупції – це муніципій Кишинєва, який очолював його заступник по партії і за сумісництвом племінник Дорін Кіртоакє [3].

Таким чином, унаслідок виборів у Молдові Кремль все-таки зміг отримати в парламенті країни «кишенькову фракцію», яка певною мірою може загальмувати хід виконання Молдовою положень асоціації. Також, не маючи конституційної більшості в парламенті країни, прихильники інтеграції в НАТО в найближчі роки не здатні переглянути позаблоковий статус Молдови.

Тим не менш, президент Молдови Ніколає Тімофті вважає помилкою нейтральний статус своєї країни, яку необхідно виправити, внісши зміни до Конституції, а потім – вступити до НАТО. Про це Тімофті заявив українському інформаційному агентству «Укрінформ». «На мій погляд, автори Конституції і ті, хто за неї проголосував, залишивши положення про нейтралітет, допустили помилку, тому що вже на той момент частина нашої території була зайнята іноземними збройними силами», – заявив Ніколає Тімофті. Він зазначив, що необхідно переглянути положення про нейтральний статус. «Події в регіоні довели, що такий підхід необхідно переглянути. На мій погляд, Основний закон слід адаптувати до реалій світу, що постійно змінюються», – цитує Тімофті інтернет-портал moldnews.md. «Необхідно враховувати і приклад країн Балтії – колишніх радянських республік, яким після їхнього вступу до НАТО гарантована безпека, оскільки стаття 5 Північноатлантичного альянсу передбачає колективний захист від збройного нападу. У нинішній час існують серйозні ризики для безпеки Республіки Молдова, і наш шанс – це зближення і співробітництво з НАТО», – зазначив Тімофті [4].

Про необхідність вступу до НАТО як про можливість гарантувати реальну безпеку країні, особливо після подій в Україні, в Кишинєві говорили і раніше. В рамках зустрічі в Брюсселі з

Генеральним секретарем НАТО Йенсом Столтенбергом колишній молдавський прем'єр Кирило Габуріч заявляв, що уряд його країни зацікавлений у відкритті офісу НАТО в Молдові. Під час бесіди було обговорено можливість надання допомоги НАТО «для реформування сектору безпеки, оборони та модернізації Національної армії Молдови». Прихильником вступу країни в НАТО позиціонує себе і міністр оборони Молдови Біорел Чиботару. При цьому він посилається на присутність у Придністров'ї Оперативної групи російських військ (ОГРВ), що є порушенням зобов'язань, взятих РФ на стамбульському саміті ОБСЄ в 1999 р. Москва стверджує, що з-поміж службовців ОГРВ формуються миротворчі батальйони, які контролюють зону безпеки на Дністрі після збройного конфлікту в 1992 р. Миротворці РФ увійшли в Придністров'я за угодою, підписаною президентами Молдови та Росії. З тих пір документ не переглядався. Кишинів наполягає на виводі російських військ і заміні миротворчої місії в Придністров'ї на поліцейську або громадянську під егідою ООН або ЄС. Керівництво Кишинєва заявляє, що Придністров'я «управляється з Москви». Про це, зокрема, говорить директор кишинівського центру стратегічних досліджень і політичного консалтингу Politicon Анатол Царану. На його думку, «невизнана республіка фінансується з РФ, а її лідер Євген Шевчук – несаможиттєвий у своїх діях».

Анексія Криму Росією, а також дії сепаратистів на Сході України послужили поштовхом для політичної активності в самопроголошеній Придністровській Республіці, що, звичайно, не може не турбувати керівництво Молдови, яке ще активніше говорить про приєднання Молдови до блоку НАТО.

Придністров'я, що залишається під контролем Москви, в нинішніх геополітичних трансформаціях стає елементом стримування не тільки проєвропейських сил у самій Молдові, а й джерелом проєктування російської загрози на південно-східні регіони України. Так, за 2014 – першу половину 2015 р. кілька сотень російських миротворців на берегах Дністра істотно наростили свою боєготовність, активніше проводять бойову підготовку, стрільби і маневри. У вересні 2014 р. були повідомлення про перекидання в регіон додаткових військ. Такого не спостерігалось за останнє десятиліття. Згідно із заявою президента

невизнаної республіки Євгена Шевчука, яку він зробив у листопаді з натяком на Кримський сценарій, Тирасполь може самостійно визначити свою долю за допомогою референдуму.

16 квітня 2014 року парламент Придністров'я, яке згідно з міжнародним правом є частиною Молдови, звернувся до ООН, ОБСЄ та Росії з проханням визнати незалежність регіону. При цьому депутати самопроголошеної республіки посилалися на результати референдуму 2006 р. Тоді жителі регіону висловилися за його незалежність «з подальшим приєднанням до Росії». Реакція Кишинєва була миттєвою. Лідер правлячої в Молдові Демократичної партії Маріан Лупу назвав дії Придністров'я «черговою провокацією». «Головне не те, що робить адміністрація Придністров'я, а те, що зробить Москва», – заявив він на засіданні парламенту 17 квітня 2006 р.

У 2003 р. з'явився «Меморандум про основні принципи державного устрою об'єднаної держави». Сьогодні цей документ частіше називають за іменем його автора Дмитра Козака. У 2003 р. він був першим заступником голови адміністрації президента РФ. «Меморандум Козака» передбачав створення федерації, в якій би Придністров'я і Гагаузія отримали особливий статус. У 2003 році лідери РМ і ПМР парафували розроблений за сприяння російських експертів на прохання Кишинєва «меморандум Козака», що передбачав створення федеративної держави. Але в самий останній момент, коли російський літак з делегацією вже прилетів до Кишинєва, молдавський президент Володимир Воронін відмовився підписати документ. За словами тодішнього президента Молдови, лідера комуністів Володимира Вороніна, в остаточному варіанті меморандуму з'явився неузгоджений з Кишинєвом пункт «про розміщення в Молдовії російського військового контингенту строком на 20 років», а також щодо назви «Придністровська Молдавська республіка». На думку Вороніна, все це свідчило про те, що Придністров'я готувалося вийти зі складу країни. Відмова Вороніна підписати «меморандум Козака» всерйоз і надовго зіпсувала відносини між Молдовою і Росією. «Шкідливою» назвав ідею федералізації Молдови в інтерв'ю DW директор Центру стратегічних досліджень і консалтингу Politicon Анатол Церану: «Це російський проект, спрямований на утримання Молдовії в

сфері впливу Москви» [5]. Адже в разі створення федерації Росія буде впливати на її суб'єкти, що в результаті може призвести до розвалу країни, оскільки Придністров'я в будь-який момент зможе вийти зі складу Молдови.

А в лютому 2006 року був перерваний і сам процес переговорів про політичне врегулювання придністровського конфлікту за посередництва Росії, України (держави-гаранти), ОБСЄ та участі з 2005 року у ролі спостерігачів США та ЄС (формат «5 + 2»). Головна причина – небажання Молдови визнати ПМР як повноцінного учасника переговорів.

Росія всіляко дестабілізує ситуацію в Молдові. Через підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом був заборонений імпорт молдовського вина, а потім – молдовських фруктів, овочів і м'яса. Крім того, Москва погрожує депортувати 500 тисяч молдовських робітників. Експерти очікують, що в разі перемоги проєвропейських сил Росія продовжить тиск на Молдову. Питанням залишається, чи піде Російська Федерація на військове вторгнення, як в Україні.

За словами Джона Маккейна, «Путін замислюється про Молдовію та Придністров'я, де знаходяться 14 тис. російських миротворців. Він також надзвичайно тисне на країни Балтії, а значить, він не зупиниться на Крими та Сході України. І ціна, яку він поки заплатив за свої дії, – ніщо порівняно з тим, що він отримав» [6]. Такої самої думки дотримується і командувач об'єднаних сил НАТО в Європі генерал Філіп Брідлав : «Дуже важко визначити, що саме у Путіна в голові. Я думаю, є чіткі сигнали, що вони підуть туди, де є російськомовні спільноти. Молдова, Придністров'я – ось місця, за якими треба спостерігати з широко розкритими очима» [7].

Тим часом президент країни Ніколає Тимофті, незважаючи на жорстку розмову з Путіним, закликає молдован голосувати за «європейське майбутнє». 3 листопада 2014 р. Європейський парламент ратифікував Угоду про асоціацію Євросоюзу з Молдовою, включаючи створення всеохоплюючої зони вільної торгівлі. «Ратифікація угоди є великим досягненням для народу цієї країни. Ця подія стала віхою на шляху Молдови до Євросоюзу», – йдеться в заяві Єврокомісії у зв'язку з ратифікацією. Однак на цьому

Кишинів зупиняться не збирається. Молдова в 2015 році подасть заявку на вступ до ЄС.

Своєрідний шлях рятування Молдови пропонує колишній президент Румунії Траян Бесеску. Він зазначив, що Молдова повинна об'єднатися стрімко і примусово з Румунією: «Було б добре, щоб у Республіки Молдова був сценарій вимушеного об'єднання з Румунією. Добровільне об'єднання вимагає часу, виховання населення. Для неповернення в систему, підконтрольну Москві, Молдова повинна здійснити стрімкий процес, заснований на політичному рішенні. Це буде підтримано референдумом з роз'ясненням про вимушене об'єднання з Румунією» [8].

Таким чином, вважає Бесеску, буде забезпечена альтернатива тривалого і клопітного процесу європейської інтеграції Молдови.

Бесеску пояснив, що громадяни Республіки Молдова повинні розуміти різницю між підписанням Угоди про асоціацію з ЄС і європейською інтеграцією, а політики прирівнюють ці два поняття. «Республіка Молдова підписала Угоду про вільну торгівлю з Європейським союзом, але хочу вам озвучити цифри або, краще, роки, щоб ви правильно розуміли ситуацію, а не слухали пропаганду політиків. Наприклад, Румунія підписала Угоду про вільну торгівлю в 1993 році, а в Євросоюз вступила в 2007 році. 14 років!», – заявив Траян Бесеску в рамках прес-конференції в Кишиневі. «Хто подає ілюзії, що підписання Угоди про вільну торгівлю прирівнюється до гарантованої європейської перспективи, або не розуміє, про що говорить, або розуміє, але не вважає за необхідне називати речі своїми іменами. Тому, на мою думку, враховуючи ситуацію в регіоні, у Республіки Молдова мають бути альтернативи», – додав Бесеску. Він зазначив: «Я завжди був уніоністом і думаю, що румуни можуть жити в єдиній державі, а сьогоднішні часи, погрози на адресу безпеки для держав регіону, неважливо, як вони називаються: будь то Румунія, Республіка Молдова або Україна, є ризиками, які потрібно враховувати» [4].

У зв'язку з такими заявами 2 лютого в Гагаузії відбувся референдум. Жителі цієї автономії на півдні Молдови висловили своє ставлення до зовнішньополітичного курсу країни, а також з питання про майбутнє Гагаузії в тому разі, якщо Молдовія втрачить свій суверенітет. В автономії проживає лише п'ять відсотків

населення Молдови. В основному це гагаузи – православний народ тюркського походження, що говорить тут, як правило, російською. І це незважаючи на те, що гагаузька є однією з трьох офіційних мов автономії.

На дільниці для голосування прийшло понад 70 відсотків жителів Гагаузії – майже 71 тисяча осіб. Таку активність керівництво автономії вважає безпрецедентною. За інформацією Центрвиборчкому Гагаузії у всіх населених пунктах явка перевищила 50 відсотків. У деяких селах і містах, наприклад, у ЧаDIR-Лунга, в плебісциті взяли участь майже 80 відсотків дорослого населення.

У ЦВК Молдови таким цифрам не вірять. Досвід показує, що в тому ж ЧаDIR-Лунга на виборах зазвичай голосують не більше 35 відсотків жителів.

За даними гагаузького Центрвиборчкому учасники референдуму виявилися на подив одностайними у своїх переконаннях. За автоматичну незалежність Гагаузії в разі втрати Молдовою суверенітету проголосувало майже 99 відсотків виборців. Це понад 68 тисяч осіб. А курс Молдови на вступ до Митного союзу у складі Білорусі, Казахстану та Росії підтримали понад 98 відсотків виборців. І тільки 2,77 відсотка (близько двох тисяч осіб) висловилися на підтримку вступу Молдови до Європейського Союзу.

Лідер опозиційної і проросійської Партії соціалістів Ігор Додон не сумнівається, що результати нових референдумів будуть подібні гагаузькому. 12 червня 2014 р. під час візиту до Кишинева голови Єврокомісії Жозе Мануеля Баррозу лідер правлячої Ліберально-демократичної партії Молдови Влад Філат заявив, що напруженість створюється під впливом Москви. Кремль, за його словами, намагається дестабілізувати ситуацію в Молдові. «Гагаузи, придністровці і прихильники найбільшої партії в країні – комуністів – виступають за євразійський вектор розвитку. І це може вилитися у збройний конфлікт», – не виключає він.

Правлячі партії розкрикували гагаузьке керівництво за організацію плебісциту, а опозиційні партії – за його підтримку. Про це йдеться в поширеній 3 лютого 2015 р. заяві Коаліції проєвропейського уряду, яка об'єднує Ліберальну, Ліберально-демократичну і Демократичну партії.

«Процес інтеграції в ЄС принесе користь усім нашим громадянам незалежно від їх географічного положення або їхньої етнічної належності», – впевнені автори документа. Як би там не було, але референдум про зовнішньополітичний курс країни має лише консультативний характер і спрямований на інформування влади про настрої громадян.

Напередодні плебісциту один з його організаторів, депутат Народних зборів Гагаузії Іван Бургуджі, запропонував європейцям звернути увагу на регіон і інвестувати в його соціально-економічні проекти. «А потім проведемо ще один референдум і подивимося, скільки людей висловиться за вступ Молдови в Євросоюз», – заявив він в інтерв'ю DW [9].

22 березня 2015 р. відбулися вибори башкана* Гагаузії. Перемогу у 51,11% здобула проросійська кандидатка Ірина Влах.

Перед виборами кандидатуру Влах відкрито підтримали в Москві. Вона провела зустріч з головою Держдуми Сергієм Нарішкіним і спікером Ради Федерації Валентиною Матвієнко, в ході якої російські представники говорили про важливість співпраці Росії і Гагаузії.

Ірина Влах у своїй передвиборчій програмі виступала за євразійський вектор розвитку автономії і користувалася підтримкою партії соціалістів. Дотепер Влах була депутатом парламенту Молдови. Згідно із законодавством башкан гагаузької автономії стає членом уряду Молдови.

Перемога на виборах у Гагаузії сепаратистів, які мріють про світле майбутнє «разом з Росією», загрожує Молдові дестабілізацією, оскільки Росія вже встигла заслати туди своїх «пішаків», – пише французька газета «Libération» [10].

Мер Кишинєва закликав «румун по обом берегам Прута» до об'єднання, щоб не допустити повторення в Молдові українського сценарію. Коментуючи вибори глави Гагаузії, кишинівський мер заявив: «вдруге за останні місяці чітко видно, що у виборах у країні бере участь не тільки Молдова, але і Росія, а точніше – Кремль». «Саме Кремль є тим, хто виграє вибори в Молдові. Доказом цьому є одна з парламентських фракцій (Партія соці-

---

* Вища посадова особа в Гагаузії.

лістів, що володіє 25 мандатами з 101), а тепер ще й обраний минулої неділі башкан Гагаузії – Ірина Влах». У зв'язку з цим він звернувся із закликом до співробітників мерії «організувати і провести заходи, присвячені 97-й річниці об'єднання Бессарабії та Румунії 27 березня. За його словами, «так само, як земля чекає сонця, щоб зігрітися і дозволити зійти урожаю, так і народ чекає справжнього національного руху, який направив би народ на вірний шлях і виправив несправедливість 1812 року (тоді внаслідок перемоги над Османською імперією до Росії відійшла Бессарабія) і 1940 року (введення Радянських військ і утворення Молдавської РСР). Тільки тоді можна уникнути повторення подій, як в Україні» [11].

Уже не перший раз Москва намагається перешкодити Кишиневу зблизитися із Заходом. При цьому Кремль використовує економічну і політичну зброю, щедро підкріплену пропагандою. Росія так чи інакше контролює майже дві третини телевізійних каналів країни. Всі вони поширюють ті самі антиєвропейські повідомлення. Президент Молдови Ніколає Тімофті навіть був змушений звернутися до свого румунського колеги Клауса Йоханніса з проханням допомогти Молдові боротися з російською пропагандою за допомогою нових теле- і радіоканалів румунською мовою. «Існує проект Великої Гагаузії, яка може поширитися на інші регіони Молдови і навіть на сусідню Україну», – вважає молдовський політолог Корнел Чура.

Колишня радянська республіка Молдавія не вперше стикається з подібними проблемами. Побоюючись можливого об'єднання Молдови з сусідньою Румунією, Росія спровокувала в 1992 році виникнення сепаратистського руху в Придністров'ї – «вузькій смузї землі», де проживає російськомовне населення. Згодом Придністров'я оголосило про свою незалежність. Після війни, яка забрала життя 1000 осіб, Придністров'я стало тіньовою республікою, яку не визнає навіть Росія. Проте там розташована російська військова база. «Російські війська Придністров'я тут для того, щоб перешкодити Молдові повернутися на Захід», – заявив Філіп Брідлав. «Якщо подивитися уважніше, ця забута війна 1992 р. була свого роду генеральною репетицією того, що зараз відбувається на Сході України», – розвинув цю думку один з кишинівських дипломатів.

Політичний аналітик Оазу Нантой також вважає ситуацію небезпечною. «Відомо, що в період, коли Бессарабія була у складі Румунії, гагаузи дуже добре були інтегровані в суспільство. Те, що відбувається зараз в Гагаузії, є наслідком політики русифікації та експансії Росії. Виникає питання, чи потрібна була автономія Гагаузії в умовах, коли там говорять російською мовою, освіта ведеться російською, а підручників рідною мовою не існує. Все це було продумано давно в Москві», – вважає Нантой [12].

Складний етнічний склад Молдови дозволяє Кремлю впливати на неї і за необхідності дестабілізувати її. Проблеми не обмежуються Придністров'ям та Гагаузією. В квітні 2014 р. проросійські депутати молдовського парламенту надали автономію регіону Тараклія, що на півдні країни. Тут у двох містах та кількох селах проживає 50 тисяч людей. Більшість з них – болгари. Депутат від Комуністичної партії Молдови Олена Бондаренко стала автором законопроекту про автономію Тараклії. Вона запевняє, що в регіоні потрібно «зберегти болгарську культуру» і тому йому потрібна певна самостійність.

«З одного боку, ідея проекту непогана. Але його мета – автономія. І це може спричинити появу нового нестабільного регіону», – пояснив проєвропейський депутат Валеріу Мунтяну.

На Заході називають Молдову успішним прикладом інтеграції з ЄС, поки в інших учасників програми Східного партнерства виникають труднощі. Так, Україна зіткнулася з російською військовою агресією, а в Грузії до влади прийшов уряд, який почав вагатися щодо продовження європейського курсу.

Попри всі успіхи у 2015 р. владу Молдови сколихнули корупційні скандали. Більше того, з початку року Молдова переживає безпрецедентну фінансову кризу. Молдовський лей упав по відношенню до євро на 20%. Однією з причин дослідники називають щонайменше дивне вирішення кількох молдавських банків перевести майже 1 млрд доларів, що становить одну п'яту частину ВВП, в Росію. Зараз з цього питання ведеться розслідування, проте надія на повернення грошей слабка.

Румунія, яка є головним захисником Молдови в Європі, закладає сусіда посилити боротьбу з корупцією. Бухарест став прикла-

дом для всього регіону, оскільки його зусилля щодо боротьби з корупцією «приносять плоди». У Румунії були засуджені десятки колишніх міністрів. Однак Молдові досвід Румунії може не знадобитися. «Як ви хочете, щоб наші олігархи підтримували боротьбу з корупцією і Європу, коли вони бачать, що відбувається в Румунії, де багато бізнесменів опинилися за ґратами?», – говорить політолог Корнел Чуря. Саме тому багато олігархів Молдови дивляться в бік Москви.

Незважаючи на ці загрози і виклики, яких після виборів для євроінтеграції Молдови стало більше, президент Ніколае Тімофті заявив у зверненні до громадян, що європейський фундамент, на який встає країна, вже створений. Молдові необхідно наслідувати приклад України, де внаслідок виборів створені просвіропейський парламент і уряд. Якщо так не станеться, Молдова виявиться «на безлюдному острові між двома проєвропейськими сусідами – Румунією та Україною». І, як сказав глава держави, зусиллями ряду політичних сил повернеться «в каламутне і злиденне минуле, від якого ми позбулися з великими труднощами і з величезними людськими жертвами» [13].

---

1. Боцан Игорь. Геополитические выборы – цель оправдывает средства? [Електронний ресурс]/ Игорь Боцан. – Режим доступу: <http://www.e-democracy.md/ru/monitoring/politics/comments/alegeri-geopolitice-2014/#c1> 8 декабря 2014

2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/international/moldova-vybory-dali-storonnikam-evrointegracii-posledniy-shans-_html

3. Оппозиция в Молдове: цели, задачи, перспективы [Електронний ресурс] Андриевский Виталий. – Режим доступу: <http://ava.md/035-eksperti/029115-andrievskii-vitalii-moldaviya.htm>

4. Независимая газета: РМ может остаться без нейтралитета и суверенитета [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://point.md/ru/novosti/politika/nezavisimaya-gazeta58-rm-mozhet-ostatjsya-bez-nejtraliteta-i-suvereniteta>

5. Федерализация Молдавии: кто «за», кто «против» и почему [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.de/17583175> Дата 22.04.2014)

6. Интервью Джона Маккейна РБК. «Следующий в списке – это Мариуполь» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daily.rbc.ru/opinions/politics/29/04/2015/5540c83e9a79475ba4a4221c>

7. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.blackseanews.net/read/96300http://daily.rbc.ru/opinions/politics/29/04/2015/5540c83e9a79475ba4a4221c>

8. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daily.rbc.ru/opinions/politics/29/04/2015/5540c83e9a79475ba4a4221c>

9. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dw.de/p/1B2SAhttp://www.dw.de-17705014>

10. Libération: У Молдові за Росію комуністи, гагаузи та олігархи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.liberation.fr/monde/2015/03/11/la-moldavie-dans-l-oeil-de-moscou_1218915

11. Мер Кишинева побачив руку Кремля у виборах в Гагаузії [Электронный ресурс]. – Режим доступа: 24.03.2015 о 03:20 <http://www.cis-emo.net/ru/news/mer-kishineva-uvidel-ruku-kremlya-v-vyborah-v-gagauzii>

12. Джерело: Експерти стурбовані наявністю воєнізованих структур в гагаузької автономки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: alegeri.md

13. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/international/moldova-vybory-dali-storonnikam-evrointegracii-posledniy-shans-_html